

М

еја интервју

СТЕФАН ВЛАХОВ-МИЦОВ,
ПРОФЕСОР И ПИСАТЕЛ

**ДОАЃА ВРЕМЕ КОГА
КРАДЦИТЕ НА
МАКЕДОНШТИНАТА ЌЕ ТРЕБА
ДА ГО ВРАТАТ УКРАДЕНОТО**

Господине Влахов-Мицов, во Вашата плодна кариера се вбројува и впечатокот кој ѝ го оставивте на македонската јавност со трудот "Филозофскиот клуч за македонскиот идентитет". Која е симболиката на клучот, или поконкретно сметате ли дека ги отклучивте историските архиви, кои сведочат за вистината за Македонија, за македонскиот идентитет, а кои, за жал, некои не сакаат објективно да ги прикажат?

ВЛАХОВ-МИЦОВ: Историјата се занимава со факти, но понекогаш во јавноста историчарите создаваат погрешна претстава дека вистината може да се постигне единствено со новооткриени факти. Се разбира, во своите проучувања и јас се базирам на помалку познати, неизговорени и скриени факти. Но, пред сè, мене ме интересира начинот на создавање на фактите, причината или побудата за појава на одреден факт, и понатаму, процесот на давање значење на фактите на историјата. Еве еден пример: По 1878 година бугарската држава потрошила огромни средства за огромна пропаганда во Македонија, отворила бугарски училишта и таму испраќала учители и книги. Се формирала пробугарската интелигенција. Тоа се факти, но може ли од нив да се заклучи дека Македонците се Бугари? Една примитивна историографија ќе ги изброи луѓето кои завршиле бугарски училишта или во наше време колку Македонци зеле бугарски пасоши. Но, умните истражувачи позади "овие факти" согледуваат бугарски државен национализам, а во вториот случај - социјални и економски фактори. Во таа смисла, има доволно многу аргументи за македонската идентичност и автентичност. Денешниот проблем на балканската и особено на македонската историографија е да се издигне на ново квалитетно ниво, карактеристично за западното научно мислење, односно филозофското давање смисла на историските процеси, синтеза на досегашната информација. Пред повеќе од еден век Крсте Мисирков, без да располага со фактите кои сега ги имаме, успеа да формулира идеи и ставови, кои и денес се актуелни токму заради аналитичкиот пристап и евристичката мисла. Пред да излезе од печат мојата книга "Кој го уби Христо Ботев" во 1994 година, за бугарскиот поет и револуционер Ботев беа издадени повеќе од 6.000 книги и проучувања. Јас не користев ниту еден нов факт, но со оваа информација, која 118 години била пред очите на сите, успеав да докажам дека не Турците, туку самите четници го убиле војводата и дека пред овој акт имало повеќе предавства.

Дали Вашето македонско потекло по мајка беше причина да почнете да се занимавате со корените на својот народ? Велите дека не сте сакале да се задоите со никаква бугарштина. Кога сте пишувале против државата во која живеете од таму Ве нарекувале предавник?

ВЛАХОВ-МИЦОВ: Во нормалните држави, за жал, Бугарија не е меѓу нив, поединецот се открива себе си во рамките на етничката заедница, без оглед дали станува збор за доминантната или за малцинската заедница. Во Бугарија, каде малцинствата се потиснати или воопшто не се признати од државата, барањето на идентичност е со обратен тек. Прво треба да се најдеш себе си како еманципиран од државната пропаганда и од идеологијата на политичарите и медиумите. Чувството дека се разликуваш од толпата која блека за "бугарштина" те тера да ја бараш вистината и да ги презираш манипулациите и

Стефан Влахов-Мицов е професор и писател, еден од водечките интелектуалци на современа Бугарија.

Роден е на 6 февруари 1956 година, во Габрово, Бугарија. Неговата мајка е од македонско, а татко му од бугарско-куманско потекло.

Во родното место учи математичка гимназија, а на софискиот универзитет "Св. Климент Охридски" специјализира историја (со потесна специјалност балканистика), филозофија и реторика, кои ги завршува со одличен успех. Успешно ја одбранува дисертацијата по социологија на политиката на тема "Општење и претстави на Бугаринот за светот (до Преродбата)". Од 1984 г. до 2004 г. е предавач на Филозофскиот факултет на Софискиот универзитет. Доктор е на филозофски науки.

Има објавено книги во различни области: литературна критика, филозофија на историјата, социјална психологија, политикологија. Неговите дела се објавени на македонски, германски, руски, полски, фински, арапски и италијански јазик.

Од 1990 до 1998 година е заменик-претседател на Сојузот на слободните писатели на Бугарија, а потоа и негов претседател. Секретар е на Друштвото за бугарско-македонско пријателство. Во текот на оваа година држеше редовни предавања на Универзитетот ФОН за животот и делото на Крсте Петков Мисирков.

Има објавено вкупно 12 дела, меѓу кои, "Кој го уби Ботев", "Неомеѓени мисли", "Филозофскиот клуч за македонскиот идентитет", "Илузиите на човечкиот род", "Отфрлени страници. Без цензура". Член е на Сојузот на бугарски новинари и на Меѓународниот сојуз на новинари. Во Македонија е почесен член на Друштво на писатели, а е добитник и на почесното Рациново признание.

манипулаторите. Тие цинички ги квалификуваат претставниците на малцинствата и оние кои мислат поинаку со сопствените глави како "родоотстапници". Поправилно би било да се каже "противници на државната доктрина". Но, **со квалификувањата "родоотстапници" бугарскиот шовинизам си ја открива својата искомплексирана природа, со идентификување на биолошката категорија "род" со политичката категорија "нација" или поврзувајќи нешто природно (род и народност) со нешто вештачко (нација).** На овој начин, во

Нормален човек не би можел да прифати дека Бугарите истовремено се и туркџи, и Иранци, и Словени, и родственици на Кинезите, со еден збор прародители на човештвото.

минатото се обидуваа македонската народносна "срж или јатка" да биде задушена во бугарската политичка "школка". Конкретно во мојот случај, ако јас бев "родоотстапник" тогаш немаше уште во моите први публикации да се потпишувам со фамилијата на родовите на мајка ми и на татко ми. Мојот респект кон родовото паметење е голем, но не помал од мојата омраза кон трансформацијата на "бугарштината" од политичка во морална категорија.

Велите дека механизмот на дејствување на бугарските институции и служби функционира на принципот на морковот и стапот, односно дека државата со малцинствата се однесува како мачката со глупците...! Која е причината за тоа, дали можеби во, како што велите, искомплексираноста на бугарското општество кое, според Вас, преживува криза на идентитетот?

Разговорот го водеше:
Жаклина МИТЕВСКА

М

еја интервју

СТЕФАН ВЛАХОВ-МИЦОВ

ВЛАХОВ-МИЦОВ: Присуствувавте на мојата лекција за балканските историски комплекси. Меѓу нив најголеми се грчките и бугарските. Таа искомпликираност се покажува на различни начини, но најкарактеристични се: вечните претензии кон соседите и постојаното наметнување за идентичност и уникалност. **Ако еден народ е уверен во себе, за своите проблеми тој нема да ги обвинува сите други: од Бога, големите сили, соседите, па до временските непогоди. За да е уверен во себе народот треба најмалку да ја знае етимологијата на своето име и местата каде прво живеел. Е, дури и тоа Бугарите не го знаат.** Ќе го цитирам бугарскиот режисер Теди Москов, кој долги години твори во Германија: "Ние сме 'робови'. Зборот роб во сите латински јазици произлегува од словен, а за прост човек - од Бугарин".

Иако нашиот источен сосед не ги признава Македонците, Вие сепак пишувате дека тие постоеле уште кога Бугарите немале свест за себе, дури измислиле и теза дека во XIX век Србите решиле Бугарите во Македонија да ги направат Македонци... Странските патеписци од XVI и од XVII век пишувале за легендите за Александар Македонски. Ваш став е дека ако некој не остави спомен зад себе значи и дека го нема...

ВЛАХОВ-МИЦОВ: Формирањето на бугарската нација фактички се остварува по настанувањето на Кнежевството Бугарија и особено по успешната Српско-бугарска војна во 1885 година. Тоа е период на активно измислување на големобугарски митови. Во своите патеписи Емен Кеје, француски финансиски инспектор во бугарското Министерство за финансии, дава интересни примери. Бројните литографии со имагинарни битки меѓу средновековниот владар Иван Шишман и Султан Мурат I го митологизираат бугарското спротивставување на Османлиите кое, како што е познато, траело речиси три децении. Уште со устолучувањето на кнез Александар Батенберг за цар, бугарскиот клир (чиј однос Кеје го опишува како шовинизам) "го споредуваше со Александар Велики, укажувајќи на овој начин дека тој е предодреден да ја совлада Македонија". За време на неговите патувања низ Бугарија Кеје изброил повеќе од 100 тракиски могили, за кои месното население давало спротивни објаснувања. Недостигот на знаење не само за минатото, туку и за сегашноста им дава можност на Бугарите да живеат во иреалност. Еден од соговорниците на Кеје, селски поп "не ја познава Софија, но сепак восхитен ја 'срамнува' со поголемите европски градови". Друг од Карлово му објаснува со ентузијазам: "О-о-о, ружите ! Тие се дар од Бога, благословени од Св. Арангел Гаврил! Ние ги доставуваме и на Истокот и на Западот; големите парфимериски куќи во Лондон и во Париз доаѓаат кај нас и ако Тракија ја снима, што ќе биде со светот?" Во таква јавна атмосфера е јасно дека "како што велат Бугарите, ако сите Грци не се разбојници, тогаш сите разбојници се Грци", дека "Бугарите не го сакаат Евреинот - за нив тој е неподнослив конкурент", "кога нешто не оди како што треба во Бугарија, Светата Русија секогаш е причина за тоа".

Ваквиот однос на Бугарите кон малцинствата го објаснувате со стравот, па коментирате - човек кој се плаши е несигурен. Потенцирате и дека стравот произлегувал од големиот број малцинства, дури 53 етноси... Значи ли тоа дека во Бугарија има сè, само нема Бугари?

ВЛАХОВ-МИЦОВ: Јасно е дека ако во составот на таканаречената "бугарска нација" има повеќе од 53 етноси, уште поголем број се теориите за тоа што означува името "Бугарин". Нормален човек не би можел да прифати дека Бугарите ис-

товремено се и тјурки, и Иранци, и Словени, и родственици на Кинезите, со еден збор прародители на човештвото. Во една неодамна издадена книга "Атлантида-земја на древните Бугари" се тврди точно тоа. Едно шизофреничко мислење пред тоа беше преточено во бестселерот: "Бугарите-прародители на Словените и Турците". Вистината е дека во постојната, во средните векови, држава Бугарија, живеат многу етноси и дека меѓу нив не се остварила хомогенска етничка спојка, која би изградила една народност. Во таа смисла, поимот "Бугари" има државно-политичко, а не етничко значење. Ќе дадам еден едноставен пример на оние кои се спротивставуваат на ова мислење. Ставете во една торба многу и различни предмети и обидете се да извадите нешто целосно. Само волшебниците се во состојба да ја маѓепсаат публиката на овој начин. Бугарските политички фокуси со бескрајни повторувања се претворија во фарса.

"Го притиснеш ли Бугаринот сè дава, ако го отпуштиш - сè бара".

Во стравот ја гледате и причината поради која балканските "волци-лисици" постигнувале едногласност во однос на Македонија, а тој ги натерал на "сојуз" и по 1991 година, кога ја присилија младата држава да го промени својот Устав. Од што се плашат, ако се знае дека Македонците се мирољубив народ и дека на полуприкриените претензии на балканските "волци-лисици" им возвраќаат со толеранција и духовно заедништво...

ВЛАХОВ-МИЦОВ: Не би рекол дека соседите на Македонија покажуваат "грижа на совест", затоа што самата дефиниција

бара да имаш совест или најмалку остатоци од морал. Во историјата има случаи кога две држави спорат за територија. На пример, долгогодишниот конфликт меѓу Германија и Франција за Елзас и Лотарингија. Но, кога четири држави - Грција, Бугарија, Србија и Албанија имаат територијални претензии кон Македонија, тоа е категоричен доказ дека во случајот дејствува синдромот на глутница. И дека таков граблив однос нема ништо заедничко со историската правда, ниту со меѓународното право, а да не зборуваме за хуманизам и толеранција. Само еден пример. Уште од средината на XIX век бугарската пропаганда ги повикува Македонците кон "соединување" во однос на јазикот. Но, не на еднаков принцип како што се гради српско-хрватскиот јазик, туку со наметнување на бугарски јазични норми, наспроти признавањето: "Да проштеваат скопјаните и сличнојазичните, бидејќи и тие не го разбираат, ниту можат да го разберат нашиот (бугарскиот) јазик" (бр. 55 од 1855 година на "Цариградски весник"). Уредниците на весникот "Ден" ја критикуваат желбата на Кузман Шапкарев за учебници на македонски јазик со аргументот: "Денес буквари, утре други учебници, друг ден други книги и кога ќе видиш, се создала и некоја историја на Македонија и сл." (30.6.1875 г.). Инаку речено, иако не се, Македонците требало да станат Бугари во име на "голема Бугарија". Денешниот страв кај Бугарите и кај Грците е дека секогаш во историјата, макар понекогаш и доцна, доаѓа време кога крадците треба да го вратат украденото.

Масовното "прекрстување" на живите и на почитаните Турци во 80-тите години на XX век беше најголем доказ за националистичката патологија, пренесена од романот на Џорџ Орвел "1984", во самата реалност. Имам чувство дека Орвел создал прогностички лик на бугарската држава и нација.

Кризата во бугарскиот идентитет ја објаснувате и со присвојувањето на македонските јунаци, како Јане Сандански, но и со фалсификувањето на имињата на почитаните Турци и тоа на нивните гробови?

ВЛАХОВ-МИЦОВ: На неодамна одржаните локални избори во Бугарија Партијата на турско малцинство (ДПС) уште еднаш се претстави одлично и по број на градоначалници (700) го дели првото место со Социјалистичката партија (БСП). Уште наредниот ден бројни бугарски државјани националисти побараа таа партија да биде забранета, која учествува и во државното управување, но чудни се нивните аргументи затоа што Бугарија била демократска држава, во неа не би требало да има партии на малцинствата. **А демократска е онаа држава во која малцинствата се претставени и политички, и верски, вклучувајќи и со свои медиуми (електронски и печатени), свои училишта, културни центри и сл.** Како што е, на пример, во Република Македонија. Масовното "прекрстување" на живите и на почитаните Турци во 80-тите години на XX век беше најголем доказ за националистичката патологија, пренесена од романот на Џорџ Орвел "1984", во самата реалност. Затоа што и насловот на книгата се совпаѓа со годината на антитурските насилства, имам чувство дека Орвел создал прогностички лик на бугарската држава и нација.

Бевте претседател на Културно-информативниот центар на Македонците во Бугарија, а за разлика од државата, нашето малцинство таму имаше исклучително добра соработка со Вас. Како би го дефинирале политичкиот живот на тамошните Македонци и бугарското оневозможување да регистрираат партија?

ВЛАХОВ-МИЦОВ: За време на 21 месец, кога бев раководител на Културно-информативниот центар на Република Македонија во Софија, секогаш се водев од принципот за сора-

ботка меѓу Македонија и Бугарија во областа на културата како меѓу апсолутно рамноправни субјекти, како држави и нации со свое историско минато, културни традиции, литературни јазици. Мислам дека бугарската јавност беше респектирана од овој период, се однесуваше со почит кон настаните во Центарот. Бугарскиот писател-националист Николај Хајтов успеал да ја сфати таа психологија и однос: "Го притиснеш ли Бугаринот, сè дава, ако го отпуштиш - сè бара". Фактот дека во овие речиси две години 5 пати беше украдено македонското знаме пред Културно-информативниот центар, на индиректен начин покажува дека предизвикува респект и страв кај националистите. Обратно - Македонците во Софија и во цела Бугарија го сметаат за свој дом. Таква табла беше ставена и на вратата на Центарот. **Проблемот на македонското малцинство во Бугарија не е само во тоа што државата откажува да ја врати регистрацијата на партијата ОМО "Илинден"-Пирин. Оваа регистрација беше одземена заради стравот на бугарската власт од политичките успеси на овие "Илинденци", кои имаа јака поддршка не само во Пиринска Македонија.** Да не забораваме дека компактни групи Македонци живеат и во Софија, Пловдив, Варна, Бургас, Ловеч, Габрово, Трговиште, Шумен и др. Проблемот на македонското малцинство е дека му се откажува правото и на духовен живот - учебници и книги на мајчин јазик и културно-просветни и образовни манифестации.

Извесен период бевте ангажирани во Македонија за да држите предавања за Крсте Петков Мисирков. Што за Вас претставува овој македонски великан?

Денешниот страв кај Бугарите и кај Грците е дека секогаш во историјата, макар понекогаш и доцна, доаѓа време кога крадците треба да го вратат украденото.

ВЛАХОВ-МИЦОВ: За мене Крсте Мисирков е личност со европска важност, која го надминала своето време со повеќе од еден век. Неговите идеи и сфаќања за еманципацијата и за идентичноста, за критичкиот однос кон историските факти, за мултинационална и мултикултурна заедница, за политички и национален сепаратизам, за политиката на балканските држави кон Македонија, за местото на дијалектите во изградба на литературниот јазик и денес се актуелни. За жал, голем број македонски современици на Мисирков не можат да ја оценат перспективно вредноста на неговите идеи, а противниците на македонскиот идентитет претеруваат во однос на нив. Заобиколната стварност се обидува и во минатото, па и денес, Мисирков да го втера во удобни и тривијални патишта. Понекогаш и македонски научници велат дека Мисирков правел компромиси. Не се гледа дека неговите компромиси, од една страна, се од љубов кон Македонија, таа да не биде поделена од балканските држави, а од друга страна, се од човек кој бара од современиците креативни и алтернативни идеи. Притоа, карактеристично е дека во краток период по извршувањето на таканаречените компромиси, Мисирков ги анулира со спротивни дејства или контрастатии во печатот, што покажува дека неговите отстапки се привидни, а не принципиелни, дека нема еволуција во неговото мислење од времето на програмското дело "За македонците работи". Уште помалку тие пројавувања ја окрупнуваат неговата улога на точен извештач на иднината. **Мисирков ми изгледа како човек од иднината, како шахист кој, од недостаток на еднакви интелектуални опоненти, сам игра од двете страни на шаховската табла, предлагајќи евристички идеи, духовни и политички модели и за самата Македонија, и за Балканот, и за севкупниот европски свет.**